

## Ένας αϊτός περήφανος

Το βασικό θέμα του τραγουδιού είναι ο πόθος του κλέφτη να φύγει γρήγορα ο χειμώνας και να έρθει καλοκαιρία, ώστε να μπορέσει να συνεχίσει τους αγώνες.

### Επιμέρους Θεματικά κέντρα

- ♦ Η ζωή των κλεφτών και των αρματολών.
- ♦ Ο συνεχής και αδιάκοπος αγώνας για την ελευθερία και την προσωπική αξιοπρέπεια.
- ♦ Η φύση συμπαραστάτης στον αγώνα των κλεφτών.
- ♦ Η λιτότητα των εκφραστικών μέσων του δημοτικού τραγουδιού.
- ♦ Η αλληγορία ως εκφραστική τεχνική στα δημοτικά τραγούδια αλλά και στη λογοτεχνία γενικότερα.

Η προέλευση και ο ρόλος της κλεφτουριάς

Ιδιαίτερα κατά την πρώτη περίοδο μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης οι αγρότες κάτοικοι πολλών πεδινών περιοχών αναγκάστηκαν να φύγουν και να δημιουργήσουν οικισμούς σε δυσπρόσιτους ορεινούς τόπους, για να αποφύγουν την καταπίεση των κατακτητών και τις ταπεινώσεις. Σ' αυτές όμως τις περιοχές ήταν πολύ προβληματική η επιβίωσή τους για πολλούς λόγους: υπήρχαν ελάχιστες καλλιεργήσιμες εκτάσεις και λίγο νερό, οι καιρικές συνθήκες το χειμώνα ήταν δυσμενείς και δυσβάσταχτες, ενώ οι άνθρωποι ήταν απομονωμένοι από τους κατοίκους του κάμπου, ιδιαίτερα το χειμώνα. Οι άνθρωποι λοιπόν αυτοί ξαναγύριζαν στις αρχέγονες πηγές της ζωής, στην κτηνοτροφία και στη γεωργία, ενώ παράλληλα τους δημιουργήθηκε η ψυχοσύνθεση του **ανυπόταχτου αντάρτη**, που αρνείται να συμβιβαστεί με την εξουσία και καταφεύγει, κυρίως για την κάλυψη των υλικών αναγκών του, στην **αρπαγή**, η οποία γίνεται τις περισσότερες φορές μοναδικό μέσο για τη συντήρηση του. Από αυτούς τους πληθυσμούς προήλθαν σε μεγάλο ποσοστό **οι «κλέφτες», δηλαδή τα αντάρτικα σώματα αντίστασης των υπόδουλων Ελλήνων εναντίον της οθωμανικής εξουσίας**, οι θρυλικοί αγωνιστές της ελευθερίας, που με το πέρασμα των χρόνων, κυρίως τον 18ο αιώνα, η δράση τους απλώθηκε στις ορεινές περιοχές ολόκληρης της ελληνικής χερσονήσου, από τη Μακεδονία ως την Πελοπόννησο.

Οι κλέφτες, ενώ αρχικά επιδίδονταν σε αρπαγές (από εδώ και η ονομασία τους), χωρίς να έχουν συνείδηση ότι αγωνίζονται για την ελευθερία του συνόλου, αργότερα αποτέλεσαν τους πυρήνες και τη βάση των στρατιωτικών σωμάτων αντίστασης εναντίον του τουρκικού ζυγού και είναι αυτοί που αγωνίστηκαν με αντρεία και αυτοθυσία κατά την εθνική εξέγερση του 1821 για την ελευθερία του Γένους.

Ένας ακόμα θεσμός κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας είναι εκείνος των αρματολών. Οι **αρματολοί** (οι ένοπλοι, αυτοί που κρατούν «άρματα») ήταν κάτοικοι των κατακτημένων από τους Τούρκους χωρών, οι οποίοι υπηρετούσαν σε βοηθητικές μονάδες του τουρκικού στρατού και ακολουθούσαν στις εκστρατείες. Ωστόσο πολλές φορές οι Έλληνες αρματολοί όχι μόνο συνεργάζονταν με τους κλέφτες, αλλά μεταπηδούσαν στα **σώματα των κλεφτών** (και το αντίστροφο).

### Γλωσσικές παρατηρήσεις

Στο τραγούδι χρησιμοποιείται καθαρή η γλώσσα του ελληνικού λαού όπως αυτός τη μιλάει, με κάποια ιδιωματικά στοιχεία {κατώμερα, εμάργωσαν, αγνάντιο κ.ά.}. Ο λόγος είναι παρατακτικός, με κύριες προτάσεις (στους στ. 1-9 δεν υπάρχει καμία δευτερεύουσα πρόταση, ενώ στους υπόλοιπους εντοπίζουμε εφτά, οι οποίες όμως είναι όλες τελικές, εκφράζοντας τον πολλαπλό πόθο και το αίτημα του αϊτού).

- Το λεξιλόγιο καθορίζεται από τη **γλωσσική λιτότητα**, χαρακτηριστικό γνώρισμα των δημοτικών τραγουδιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλο το τραγούδι υπάρχουν μόνο δύο επίθετα {ψηλό λιθάρι, άνοιξη καλή}, ενώ κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά, με αποτέλεσμα να γίνεται το ύφος ουσιαστικό και σαφές, πυκνό και λιτό, αποτελεσματικό (ευκολονόητο) και ρωμαλέο (απλά αλλά σημαντικά μηνύματα φτάνουν στους αποδέκτες του τραγουδιού) (τα επίθετα δηλώνουν απλώς σχέσεις και ιδιότητες, οι δευτερεύουσες προτάσεις σκέψεις δευτερεύουσες, που θα μπορούσαν να παραλειφθούν, ενώ τα ρήματα και τα ουσιαστικά εκφράζουν ενέργειες και πράγματα). Τέλος θα μπορούσε το ύφος να χαρακτηριστεί και παραστατικό και ζωντανό, με την εικόνα του αετού και με τη χρήση του διάλογου.

### Η αλληγορία του τραγουδιού

Η αλληγορία είναι μια μεταφορική φράση η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που δηλώνουν οι λέξεις της (άλλα λέγονται και άλλα εννοούνται)· μοιάζει με τη μεταφορά, όμως δεν περιορίζεται σε μία λέξη, αλλά εκτείνεται σε μία φράση ή σε μεγάλο τμήμα ενός κειμένου, μερικές φορές και σε ολόκληρο το έργο, πεζό ή ποιητικό, όπως συμβαίνει με το δημοτικό τραγούδι Ένας αϊτός περήφανος (η αλληγορία ως εκφραστική τεχνική

είναι πολύ συχνή στους μύθους, στις παροιμίες και στα αινίγματα· ωστόσο τη συναντάμε και στα δημοτικά τραγούδια και γενικά στη λογοτεχνία).

Στο αλληγορικό τραγούδι Ένας αϊτός περήφανος ο περήφανος και λεβέντης αετός είναι ο γενναίος κλέφτης που ζει στα βουνά και αγωνίζεται ενάντια στον κατακτητή κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ενώ τα άλλα πουλιά είναι οι συναγωνιστές του.

### **Η προσωποποίηση και ο ρόλος της φύσης**

- Ένα στοιχείο τεχνικής, συχνό στα δημοτικά τραγούδια, είναι **η προσωποποίηση της φύσης**. Προσωποποιούνται η φύση και τα στοιχεία της, άψυχα ή ζώα: ο ήλιος, το φεγγάρι, τα βουνά, τα ποτάμια, τα δέντρα, τα πουλιά (σ' αυτό το τραγούδι ο αετός), τα άλογα κ.ά. κι έτσι ο άνθρωπος επειδή είναι εξοικειωμένος συνομιλεί με αυτά ή απλώς τους απευθύνει το λόγο (βέβαια τα άψυχα και τα ζώα μιλούν την ανθρώπινη γλώσσα). Έτσι και σ' αυτό το τραγούδι προσωποποιείται ο ήλιος, προς τον οποίο απευθύνεται ο αετός/κλέφτης, για να του παραπονεθεί έντονα, να τον επιπλήξει με επιθετικότητα (μάλωνε), που δε ρίχνει τις αχτίνες του επάνω στα ανήλια μέρη των βουνών, ώστε να λιώσουν οι πάγοι και τα χιόνια, να έρθει καλοκαιρία, να αναλάβει ο ίδιος τις δυνάμεις του και να ξανάρθουν οι σύντροφοί του (ενν. για να συνεχίσουν τον αγώνα ενάντια στους Τούρκους).